

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. V. Quodnam sit objectum formale & primarium, tam motivum, quàm
terminativum divini intellectûs?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

& rationem essentia & naturæ, quod tamen à Thomistis communiter non admittitur. Sequela Majoris probatur: quia similiter illa non dicuntur de Deo & creaturis æquivocè, sed analogicè, & in creaturis ratio essentia, non est ratio existentia; sicut nec ratio essentia, ratio naturæ: hæc enim in creaturis realiter, vel saltem virtualiter distinguuntur: Ergo si ex eo quod ratio speciei, naturæ, & intellectiois, de Deo & creaturis non æquivocè, sed analogicè dicuntur, & in creaturis ratio speciei, non est ratio naturæ, nec intellectiois, liceat inferre, hæc virtualiter in Deo distingui: ex eodem principio sequitur, essentiam & existentiam, ac naturam & essentiam, in Deo etiam virtualiter differre.

39 Respondeo ergo secundò, quod quando D. Thomas dicit quod in creaturis ratio sapientia, non est ratio bonitatis, per ly *ratio sapientia*, & *ratio bonitatis*, intelligi debet propria ratio formalis illarum perfectionum, intendit enim S. Doctor, quod quia bonitas & sapientia in rebus creatis, ex propria ratione formali distinguuntur, & non ex sola limitatione & potentialitate creature: eo quod pertineant ad diversas lineas, & diversa objecta formalia respiciant (ut antea exposuimus) ratione ratiocinata, seu virtualiter in Deo distinguuntur. Unde cum natura, species, & intellectio, ad eandem lineam pertineant, & non differant in rebus creatis ex propria ratione formali, sed ex sola limitatione creature, ex hoc D. Thomæ testimonio non licet inferre, hæc in Deo virtualiter distingui.

90 Objicies tertio contra eandem conclusionem: Ratio objecti terminativi distinguitur virtualiter à divina natura: Ergo & ratio objecti motivi, in qua consistit species intelligibilis. Consequentia tenet ex paritate rationis, Antecedens probatur. Ratio objecti terminativi divina intellectiois, est ratio veri increati: Sed ratio veri increati distinguitur virtualiter à natura divina: Ergo & ratio objecti terminativi.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, distinguo Majorem: Ratio objecti terminativi, est ratio veri increati, ut contracta ad divinam essentiam, concedo: ut habet rationem transcendentis, & ambit naturam, relationes, & attributa divina, nego. Ad Minorem similiter distinguo: Sed ratio veri increati, ut ambit tam absolutam quam relativam, distinguitur virtualiter à natura divina, concedo: Ut est contracta ad divinam essentiam, nego. Solutio constabit ex dicendis articulo sequenti.

91 Objicies quarto contra ultimam conclusionem: Omnis perfectio simpliciter simplex, est formaliter in Deo, & non tantum eminenter: Sed ratio habitus est perfectio simpliciter simplex: Ergo reperitur formaliter in Deo. Major est certa, & constabit ex infra dicendis, Minor verò probatur. Habitus essentialiter consistit in facilitate ad actum: Sed hæc est perfectio simpliciter simplex, cum melius sit eam habere, quam eam carere: Ergo ratio habitus est perfectio simpliciter simplex.

Respondeo negando Minorem, ad cuius probationem, distinguo Majorem: Habitus essentialiter importat in potentia facilitatem ad actum, provenientem ab extrinseco, & ratione alicujus formæ superaddite, & realiter aut virtualiter saltem à potentia distinctæ, concedo Majorem. Provenientem ab intrinseco, nego

Majorem & Consequentiam. Facilitas enim ab extrinseco proveniens, non est perfectio simpliciter simplex, cum præsupponat essentialiter in potentia quam perficit, aliquam imperfectiorem, nempe difficultatem quam vincat, aut improportionem quam tollat: ut constat in potentia visiva, quæ quia est de se facilis, & proportio nata ad videndum, nullo eget habitu ad elicendam visionem. Inde fallum est quod melius sit talem facilitatem habere, quam non habere: perfectus enim est habere ab intrinseco, & sine ullo superaddito, facilitatem & proportionem ad actum, quam ab extrinseco, & per aliquam formam potentia superadditam, & realiter aut virtualiter ab ea distinctam.

ARTICULUS V.

Quodnam sit objectum formale & primarium, tam motivum, quam terminativum divini intellectus?

§. I.

Referuntur sententia, & prima rejicitur.

Circa hanc difficultatem variè opinantur 92 Authores, omnes tamen sententia, claritatis gratia, ad duas principales revocari possunt, & secunda rursus in tres alias subdividi.

Prima docet objectum primarium intellectus divini, esse ens ut sic, analogicè commune Deo & creaturis. Ita Durandus in 1. dist. 35. quæst. 1. & Nominales ibidem.

Secunda tenet objectum primarium & specificativum intellectus divini, non esse ens in communi, abstrahens à creato & increato, sed ens increatum. Ita communiter docent Theologi cum Sancto Doctore 1. contra Gentes cap. 48. Quia tamen in Deo plures sunt formalitates, nempe natura, ut radix attributorum & relationum; attributa, relationes, & ens divinum & increatum, transcendens omnia quæ sunt in Deo; licet præfati Authores conveniant in assignando pro objecto primario intellectus divini, ens & verum increatum; in constituendo tamen, sub qua formalitate, rationem primarii objecti formatur, in tres dividuntur sententias. Quidam enim rationem entis increati, ut ambientem naturam, attributa & relationes divinas, docent esse objectum formale tam motivum, quam terminativum divina intellectiois. Ita ex nostris docet Gonzalez infra quæst. 14. & ex extraneis Molina, & Ruiz. Alii distinguunt inter objectum formale motivum & terminativum, & docent objectum formale motivum divini intellectus, esse solam Dei essentiam, ut ab attributis, & relationibus virtualiter distinctam: objectum verò formale terminativum, esse naturam, attributa, & relationes; vel ens divinum, ut commune perogicam transcendentiam, omnibus prædicatis divinis. Quæ sententia à quibusdam tribuitur Nazario, sed immerito: ille enim 1. parte quæst. 14. art. 5. contrav. 2. notab. 6. expressè docet, quod essentia divina est divini intellectus objectum ad quod est motivum, & primario terminativum, & ratio cognoscendi omnia, ut ibidem videri potest.

Alii demum & hæc sententia communior est in Schola Thomistarum, eamque ex extraneis amplectuntur Suarez, Vazquez, & Granado (docet pressa,

naturam divinam, ut ab attributis & relationibus virtualiter distinctam, esse objectum formale & primarium, tam motivum quam terminativum divini intellectus. Unde

93 Dico primò: objectum primarium intellectus divini, esse ens increatum, non verò ens ut sic, & ut analogicè commune Deo & creaturis. Ita D. Thomas loco citato, ubi variis rationibus hanc veritatem demonstrat.

Prima & fundamentalis potest sic proponi. Illud est objectum primarium, & specificativum intellectus divini, quod est per se primò ab illo intellectum: Sed nihil creatum potest esse per se primò à Deo intellectum: Ergo ens creatum, ad objectum primarium, & specificativum divini intellectus pertinere non potest, sed solum ens increatum & divinum. Major constat, Minor verò probatur. Ut objectum ali quod, per se primò ab intellectu attingatur, debet per se primò representari per speciem: Sed in intellectu divino, nulla datur species quæ ens creatum per se primò representet: Ergo nihil creatum potest esse per se primò à Deo intellectum. Major constat, nam ex intellectu & specie fit adæquatum intellectiois principium, nec intellectus aliter quam specie objecti fecundatur, potes est proximè exire in intellectioem: Sed species non potest per se primò intellectum fecundare, nisi in objectum per se primò ab illa representatum, cum mediâ representatione fecundet: Ergo intellectus non potest per se primò aliquid intelligere, nisi à specie per se primò representetur. Minor verò probatur: in Deo nulla potest dari species creata, sed ipsa divina essentia habet rationem speciei, fecundantis divinum intellectum ad cognoscenda objecta: Atqui divina essentia non potest per se primò representare creaturas: Ergo in Deo nulla potest dari species, quæ ens creatum per se primò representet. Major constat, Minor verò, cui soli potest inesse difficultas, probatur primò. Essentia Angeli, ut species, solum se ipsam per se primò representat, alia autem à se, prout in ipsa continetur: Ergo pariter essentia divina, ut species, solum se ipsam potest primariò representare.

Secundò, representatio speciei, vel est ratione similitudinis, vel ratione identitatis cum objecto: Sed divina essentia nulli rei create potest esse perfectè similis, nec cum illa identificari, ut constat: Ergo essentia divina, nullam rem creatam potest primariò representare.

Tertiò, objectum per se primò per speciem representatum, debet convenire cum illa saltem in eodem gradu immaterialitatis; ut docet D. Thomas infra quæst. 12. art. 2. inferens ex hoc principio, nullam speciem creatam posse representare quidditative Deum: Sed nihil creatum potest cum divina essentia convenire in eodem gradu immaterialitatis, ut manifestum est: Ergo nihil creatum potest per se primò representari per illam, ut speciem.

Quartò, species est virtus objecti primariò per ipsam representati, & ut illius virtus ad intellectioem concurrat, ut docent Philosophi in libris de Anima: Sed divina essentia nequit ad intellectioem divinam concurrere, ut virtus alicujus entis creati, ut evidens est: Ergo non potest esse species, per se primò representativa alicujus entis creati.

94 Secunda ratio D. Thomæ, quæ est quinta in ordine, sic ab illo formatur. Primò & per se in-

A telledum, est perfectio intelligentis: secundum hoc enim intellectus est perfectus, quòd intelligit in actu, quod fit per hoc quòd est unum cum primo & per se intellecto: Sed nihil creatum potest esse perfectio intellectus divini: Ergo nihil creatum potest esse primò intellectum ab ipso, & consequenter solus Deus est objectum primarium proprii intellectus.

Tertia ratio quam ultimo loco ibidem proponit, sic potest formari. Objectum primò, & per se ab aliqua potentia attingibile, dat illi specificationem: Sed nihil à Deo distinctum, potest intellectui divino specificationem tribuere: Ergo nihil distinctum à Deo, potest per se primò ab intellectu divino cognosci, & consequenter sola veritas increata, est primarium objectum adæquatum illius. Minor videtur certa, nam dare specificationem potentia, est in illam exercere veram & propriam causalitatem: nihil autem creatum, potest esse causa vera & propria alicujus perfectionis divinæ; aliàs aliqua divina perfectio, verè & propriè à creaturis dependeret. Major autem probatur: Tum quia est commune Philosophorum axioma, potentias & habitus ab objectis sumere specificationem, quod intelligendum est de objectis formalibus & primariis: Tum etiam, quia in hoc objectum primarium à secundario differt, quòd istud purè terminat actum potentia, illud autem non terminat purè, & consequenter aliquod aliud munus erga potentiam exercet, quàm purè terminare: Sed supra purè terminare, nihil aliud esse potest quàm specificare potentiam: Ergo objectum primò, & per se, & ratione sui ab aliqua potentia attractum, dat illi speciem.

95 Ultima ratio sumitur ex Tractatu de voluntate Dei: Objectum enim primarium voluntatis divinæ, non est bonum in communi, abstrahens à creato & increato, sed bonum increatum & divinum: Ergo pariter objectum primarium intellectus divini, non est verum in communi, abstrahens à creato & increato, sed verum divinum & increatum. Consequentia tenet à paritate rationis. Antecedens autem demonstrari solet in Tractatu de voluntate Dei, & potest breviter hinc suaderi. Objectum primarium voluntatis est finis, media namque non amantur ratione sui, sed solum ratione finis, & consequenter sunt extra objectum voluntatis primarium: Sed nulla bonitas, præter incretam & divinam, esse potest finis voluntatis divinæ: *Omnia enim propter semetipsum operatus est Dominus*, ut dicitur Prov. 16. Ergo sola bonitas divina & increata, est objectum primarium voluntatis divinæ. Alias rationes exponemus in Tractatu de scientia Dei, quando ostendemus Deum non cognoscere creaturas immediate in seipsis, sed solum in seipso, & in essentia sua tanquam in causa.

Disp. 2. art. 1. c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

96 **O**bjicies primò cum Durando: Quò aliqua potentia est perfectior, quò universalius habet objectum: Sed intellectus divinus est potentia perfectissima, & verum ut sic, abstrahens à creato & increato, est universalius, quàm verum increatum: Ergo objectum primarium & specificativum intellectus divini, non est verum increatum, sed abstrahens à creato & increato.

Confirmatur & magis explicatur hæc ratio. Quò potentia est perfectior, ei debet correspondere perfectius objectum: Sed objectum quo est universalis, eò est perfectius: Ergo potentia perfectissima, qualis est intellectus divinus, assignari debet objectum universalissimum, quale est ens abstrahens à creato & increato. Major constat, Minor probatur. Quò objectum est abstractius, eò est perfectius: Sed quò universalis est, eò abstractius est: Ergo quò est universalis, eò est perfectius.

97 Ad obiectionem distinguo Maiorem: Quò aliqua potentia est perfectior, eò universalis habet objectum; universalitate prædicationis, nego: universalitate continentia, & causalitatis, concedo. Ad Minorem similiter distinguo: Verum abstrahens à creato & increato, est universalis vero increato; universalitate prædicationis, concedo: universalitate continentia & causalitatis, nego. Nam verum increatum, cum sit prima causa, & prima mensura totius veritatis creatæ & participatæ à rebus, eminenter actualissimè continet omne verum creatum, ad quò secundariò intellectus divinus se extendit. Ex quo patet responsio ad confirmationem, concessa enim Maiori, distinguenda est Minor. Quò objectum est universalis, continentia & causalitate, eò est perfectius, concedo Minorem. Quò est universalis prædicatione, nego Minorem. Ad cuius probationem, distinguo Maiorem: Quò objectum est abstractius abstractione formali, eò est perfectius, concedo: Quò est abstractius abstractione potentiâ, nego: quâ distinctione applicatâ Minori, debet negari Consequentia.

98 Obijcies secundò: Objectum adæquatum alicuius potentia, debet sub se continere omnia quæ possunt ab illa attingi: Sed verum increatum non continet sub se omnia, quæ possunt ab intellectu divino cognosci: Ergo non est objectum adæquatum intellectus divini, sed ens abstrahens à creato & increato. Minor patet, nam intellectus divinus non solum cognoscit Deum, sed etiam creaturas, secundum proprias rationes: Atqui creaturæ non continentur sub ente increato, bene tamen sub ente ut sic abstrahente à creato & increato: Ergo ens increatum non continet omnia quæ attingit intellectus divinus. Maior autem probatur: Objectum adæquatum non potest excedi à potentia, aliàs adæquatum cum illa non erit: Sed si non contineat omnia quæ potentia valet attingere, exceditur à potentia: Ergo debet illa omnia continere.

Respondeo distinguendo Maiorem: Objectum adæquatum extensivum, concedo: objectum adæquatum specificativum, subdistinguo Maiorem: debet sub se continere &c. continentia formali aut eminentia, transeat: continentia determinatè formali, nego Maiorem. Et sub eadem distinctione Maioris, distinguo Consequentiam: non est objectum adæquatum, extensivum, concedo: adæquatum, specificativum, nego.

99 Explicatur: In qualibet potentia vel habitu, duplex solet distinguere objectum: unum quod dicitur adæquatum specificativum, à quo potentia vel habitus, suam specificationem desumit; & aliud quod appellatur adæquatum extensivum, ad quò potentia vel habitus potest se extendere primariò, vel secundariò, nec potest extra eius limites ferri. Quia ergo, licet intellectus divinus Deum & creaturas cognoscat, spe-

ciem tamen à creaturis non accipit, nec per se primò illas attingit, sed tantum secundariò, & quatenus continentur in essentia divina tanquam in causa, ut ostendemus in Tractatu de scientia Dei, obiectum adæquatum specificativum intellectus divini, est sola increata veritas, quamvis obiectum adæquatum extensivum, sit verum ut sic, prout abstrahit à creato & increato. Quò magis explicari & illustrari potest in obiecto intellectus nostri: ut enim docetur in Metaphysica, nos ter intellectus non specificatur ab ente communi enti reali & rationis; & tamen secundariò ens rationis cognoscit, propter habitudinem quam importat ad ens reale, & dependentiam ab illo. Similiter Metaphysica adæquate specificatur ab ente reali, & tamen secundariò ens rationis considerat, & de illo passiones demonstrat. quia ens rationis ab ente reali dependet, & ad illius instar confingitur. Sicut ergo ens rationis formaliter continetur sub obiecto extensivum intellectus nostri, & tamen non pertinet ad obiectum specificativum illius: ita creaturæ formaliter continentur sub obiecto extensivum intellectus divini, non tamen sub obiecto primario & specificativo illius. Et sicut salvatur in ente reali esse obiectum specificativum adæquatum intellectus creati, quamvis ens rationis cognoscat; quia illud cognoscit per ordinem ad ens reale, & per speciem illius: ita in veritate increata salvatur esse obiectum adæquatum specificativum intellectus divini: quia creaturas solum secundariò cognoscit, & illas considerat in veritate increata, & per speciem illius.

Obijcie tertio: Ens commune Deo & creaturis cognoscitur ab intellectu divino, primariò & ratione sui. Ergo est objectum illius primarium. Consequentia patet, Antecedens probatur. Deus cognoscit omne verum, omni modo quò est cognoscibile: Sed ens ut commune Deo & creaturis, est cognoscibile primariò, & ratione sui; & sic de facto cognoscitur ab intellectu creato: Ergo ens commune Deo & creaturis cognoscitur ab intellectu divino, primariò & ratione sui.

Respondeo, negando Antecedens, ad cuius probationem distinguo Maiorem: omni modo quò est cognoscibile absolute, & à quovis intellectu, nego Maiorem: omni modo quò est cognoscibile ab intellectu divino, concedo Maiorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam licet ens ut sic possit cognosci primariò & ratione sui ab intellectu creato, non tamen à divino, quia in tali cognitione multiplex imperfectio importatur: est enim confusa & potentialis, non exprimens, sed tantum implicite importans differentias contractivas; est etiam dependens in sua specificatione ab aliquo prædicato quod non exprimit infinitam perfectionem, & quò est negativè creatum, hoc est non dicens perfectionem increatam; & insuper ex tali cognitione arguitur possibilis dependentia ab ente positivo creato in specificatione cognitionis divina; cum ens creatum sub ente ut sic contineatur, & potentia attingens per se primò aliquam rationem communè, possit primariò circa illius inferiora versari.

Dices: Ens ut sic, & prout abstrahit à creato & increato, non potest cognosci ab intellectu divino secundariò, & tanquam obiectum materiale, eò modo quo creaturæ ab illo cognoscuntur: Ergo debet ab illo attingi primariò, & ratione sui: & sic

& sic erit eius objectum primum, & specificum.

Respondet ens ut sic posse dupliciter sumi: primum secundum omne quod implicite includit, secundum pro eo quod explicat: primo modo sumptum, cognoscitur ab intellectu divino partim primario, prout nempe includit Deum; & partim secundario, prout scilicet includit creaturas: secundo autem modo sumptum, non cognoscitur omnino primario, nec proprie secundario, sed tanquam predicatum inclusum in objecto primario, ad eum modum quo partes physicae vel metaphysicae cognoscuntur in toto.

102 Instans: Scientia divina attingit primum ens ut sic, Deo & creaturis commune: Ergo & intellectus divinus. Consequentia patet, tum ex B paritate rationis, tum quia objectum particularis virtutis, qualis est scientia, non potest esse universalius objecto potentiae in qua talis virtus residet. Antecedens vero probatur: Scientia Dei formaliter est Metaphysica, cum haec sit perfectio simpliciter simplex, quae formaliter reperitur in Deo: Sed Metaphysica attingit primum ens ut sic, Deo & creaturis analogice commune, cum illud sit proprium eius objectum: Ergo & scientia Dei.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, nego Majorem; cum enim Metaphysica in suo conceptu formali involvat aliquam imperfectionem, nempe specificationem, & dependentiam ab ente ut sic, quod est potentiale, & implicite involvens ens creatum, non est perfectio simpliciter simplex, nec continetur in Deo formaliter, sed tantum eminenter: quatenus scilicet scientia divina omnia cognoscit sub altiori & actualiori ratione, nempe entis divini, in quo eminenter continentur.

§. III.

Objectum formale motivum divini intellectus explicatum.

103 Deo secundum: Objectum formale motivum divini intellectus, est sola divina essentia, ut distincta virtualiter a relationibus, & attributis.

Probatur conclusio ratione fundamentali: Illud habet rationem objecti motivi intellectus, quod est species, vel gerit vices speciei intelligibilis, & intellectum ad intelligendum movet, & fecundat; concurratque cum illo ad intellectionem: Sed sola divina essentia, ut distincta virtualiter a relationibus & attributis, est species qua intellectus divinus fecundatur ad intellectionem; & cum ipso ex parte principii ad intellectionem concurrat: Ergo sola divina essentia sic sumpta, est objectum formale motivum intellectus divini. Major constat ex Philosophia, Minor autem, in qua est difficultas, ostenditur primo. Quamvis Angelus comprehendens seipsum, non solum substantiam suam, sed etiam proprietates, & cetera praedicata ad ipsum pertinentia cognoscat; sola tamen Angeli substantia gerit vices speciei ad haec omnia cognoscenda: Ergo pariter, quamvis Deus seipsum comprehendens, non solum essentiam suam, sed etiam attributa & relationes cognoscat, sola tamen essentia, ut ab illis virtualiter distincta, est species qua divinus intellectus intelligit.

Secundo probatur eadem Minor: Divina essentia, quia continet eminenter creaturas, est

A species qua Deus illas intelligit, ut supra arguebamus: sed essentia divina, ut distincta virtualiter a ceteris praedicatis, illa perfectissime continet: Ergo est species ad illorum cognitionem.

Tertio probatur ex fundamentis articulo praecedenti statutis: Ostendimus enim speciem intelligibilem in Deo non distingui virtualiter ab eius essentia, intellectu, & intellectione; cum haec ad eandem lineam intellectualem pertineant, & idem objectum formale respiciant: At si species intelligibilis non esset sola divina essentia, sed etiam relationes & attributa, distingueretur virtualiter a natura Dei, & ab eius intellectu, & intellectione, ut constat; cum attributa & relationes in Deo virtualiter distinguantur ab essentia, & ab intellectione constitutiva illius: Ergo sola divina essentia habet in Deo rationem speciei, non vero attributa, vel relationes.

Confirmatur, & magis illustratur haec ratio: Quia intellectus divinus est in sua linea formaliter simpliciter infinitus, non datur in Deo intellectus multiplex virtualiter, sed unus, non solum reali, sed etiam virtuali unitate: At divina essentia, ut species, est infinita simpliciter in ratione & linea speciei: Ergo in hac ratione est una reali & virtuali unitate: Atqui si non sola essentia divina, ut ab aliis virtualiter distincta, sed aliae divinae formalitates obtinerent rationem speciei, non esset in Deo una species unitate virtuali, sed multiplex virtualiter; quae enim essentiae, attributis, & relationibus, quatenus continguntur, conveniunt, virtualiter multiplicantur in Deo: Ergo sola Dei essentia, ut virtualiter a relationibus & attributis distincta, est species qua divinus intellectus intelligit.

Confirmatur amplius: Si relationes divinae, non solum ratione essentiae, sed etiam ratione sui, secundum id quod superaddunt essentiae, & lineae absolutae, essent species qua Deus intelligeret; sequeretur non solum virtualiter, sed etiam realiter multiplicari rationem speciei in Deo: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Falsitas Consequentis est manifesta, non enim minus inconveniens videtur, multiplicari in Deo realiter speciem intelligibilem, quam intellectum, vel intellectionem. Sequela vero probatur: quae conveniunt relationibus divinis, ratione illius quod addunt supra essentiam & lineam absolutam, realiter multiplicantur: Ergo si illis convenit ratione superadditi ad praedicata absoluta, ratio speciei, realiter multiplicatur species in Deo.

Probatur secundum conclusio, & amplius demonstratur divinas relationes non posse habere rationem speciei, nec consequenter objecti motivi, respectu divini intellectus. Species est principium quo intelligendi: Sed relationes divinae non sunt principium quo intellectionis essentialis: Ergo ratione sui non sunt species, nec gerunt munus speciei. Major constat ex Philosophia, Minor autem probatur. Absoluta sunt priora notionalibus in Deo, & consequenter nequeunt ab illis esse ut a principio; nam principium prius est eo quod est a principio: Sed intellectio essentialis in Deo est absoluta: Ergo relationes non possunt esse principium quo illius.

Probatur tertio: Si relationes in divinis haberent rationem objecti motivi, & speciei intelligibilis, sequeretur quod una persona, ratione

suæ substantiæ relativæ, per quam constitui-
tur, & ab alia distinguitur, posset habere aliquæ
concursum effectivum, & aliquam operationem
ad extra, quæ non esset communis aliis, sed ei
propria & peculiaris; quod est contra commu-
nem sententiam Theologorum, qui docent ope-
ra Dei ad extra esse indivisa, & toti Trinitati
communis. Sequela Majoris probatur; si enim
paternitas v.g. ut virtualiter distincta ab essen-
tia, & realiter à filiatione, & spiratione passiva,
haberet rationem speciei, & objecti motivi in
intellectione divina, posset etiam gerere vices
speciei in intellectione creata, v.g. in visione
beatifica: Sed hoc supposito, Pater haberet ali-
quam operationem, & concursum effectivum
ad extra, qui esset illi proprius, & qui non con-
veniret Filio & Spiritui Sancto: Ergo & c. Ma-
jor constat, idcirco enim divina essentia supplet,
vel saltem supplere potest vices speciei impressæ
in visione beatifica, quia habet rationem speci-
ei in intellectione divina, cujus visio beatifi-
ca est quædam participatio: Ergo, similiter si
paternitas, ut virtualiter distincta ab essentia,
habeat rationem objecti motivi, & speciei in-
tellegibilis respectu divinæ intellectionis, idem
poterit præstare in intellectione creata, & gere-
re vices speciei in visione beatifica. Minor au-
tem, in qua est difficultas, sic ostenditur. De ra-
tione speciei intelligibilis est concurrere effecti-
vè ad intellectionem, juxta communem senten-
tiam: sicut enim ex concursu maris & femina
gignitur proles, ita ex objecto & potentia pari-
tur notitia, ut dicit Augustinus: Ergo si pater-
nitas, ut distincta virtualiter ab essentia, & real-
iter à filiatione & spiratione, possit in visione
beatifica gerere vices speciei intelligibilis, Pater
in divinis poterit habere aliquem Concursum
effectivum, & aliquam operationem ad extra,
quæ toti Trinitati non erit communis, sed ei pec-
uliaris & propria.

108 Probatur quartò conclusio: Illud est objectum
formale motivum divinæ intellectionis, in quo
Verbum Divinum per se primò assimilatur Pa-
tri: Atqui non assimilatur per se primò in attri-
butis, & multò minus in relationibus; aliàs
communicaretur Filio paternitas, sicut natura:
Ergo objectum motivum divinæ intellectionis
est sola essentia divina, ut distincta virtualiter à
relationibus & attributis. Minor patet, Major
probatur. Secunda persona procedit ut Filius, &
ut Verbum, seu species expressa: Sed Verbum,
aut species expressa, per se primò assimilari de-
bet objecto formali motivo, & speciei impressæ;
& actualissimè exprimere ac representare
quæ ab ipsa specie intelligibili per se primò re-
presentantur: Ergo illud est objectum formale
motivum divinæ intellectionis, in quo Verbum
Divinum per se primò assimilatur Patri.

Deniq; probatur conclusio: Objectum moti-
vum intellectus divini, vel sunt omnia attribu-
ta, vel nullum, cum de omnibus eadem militet
ratio: Sed est aliquod attributum, cui repugnat
esse objectum formale motivum intellectus di-
vini: Ergo id omni attributo repugnat, & con-
sequenter sola divina essentia, ut distincta vir-
tualiter ab attributis, est objectum formale moti-
vum intellectus divini. Major constat, Minor
probatur. Cui repugnat ad intellectionem actua-
lem movere, repugnat esse objectum moti-
vum intellectus: Sed volitioni divinæ repugnat
ad intellectionem movere, cum volitio sit intel-

lectione, saltem naturæ, posterior, illam que ne-
cessario supponat, vel, ut causam effectivam,
vel saltem ut regulam à qua dirigatur: Ergo vol-
itioni divinæ repugnat esse objectum motivum
intellectus divini.

Dices: Spiritus Sanctus procedit à Filio in ge-
nere principii productivi, & quasi effectivi; &
tamen Filius procedit ex cognitione non solius
Patris, sed etiam Spiritus Sancti (ut frequen-
tius docent Theologi) & consequenter à Spiri-
tu Sancto, ut objecto cognito procedit: Ergo
quamvis cognitio sit principium regulans, imò
efficiens volitionem, ut aliqui existimant, pote-
rit à volitione, ut ad objecto causari, & objecti-
vè moveri.

Respondeo Spiritum Sanctum non esse ob-
jectum motivum cognitionis ex qua Verbum
procedit, sed tantum terminativum: objectum
autem purè terminativum, non concurrat effec-
tivè ad volitionem, nec ad terminum illius:
quare ex eo quod Verbum Divinum, ex cog-
nitione Spiritus Sancti procedat, non sequitur
Spiritum Sanctum esse principium illius. Cæte-
rum objectum motivum efficienter ad cog-
nitionem concurrat: cum ergo stare non possit,
quòd cognitio regulans volitionem, à volitione
regulata efficiatur, divina volitio non potest ha-
bere rationem objecti motivi, respectu intel-
lectionis divinæ; quamvis Spiritus Sanctus sit
objectum terminativum illius cognitionis, ex
qua Verbum procedit.

S. I V.

Præcipuæ objectiones solvuntur.

Objicies primò: Essentia divina habet ratio-
nem speciei, & objecti motivi divinæ intel-
lectionis, prout est in se; quod enim sit ob-
jectum motivum, non convenit ei per nostram
considerationem: Sed essentia divina, ut est in
se, est attributa & relationes, cum ab illis solùm
per rationem nostram distinguitur: Ergo essen-
tia divina, ut habet rationem speciei, & objecti
motivi divinæ intellectionis, attributa & rela-
tiones includit.

Respondeo concessâ Majori, distinguendo
Minorem: Essentia divina ut est in se, est attri-
buta & relationes, idem tamen realiter formali, con-
cedo Minorem: virtuali, nego Minorem, &
consequentiam. Ut enim essentia divina moveat
ad intellectionem, & non attributa & relatio-
nes, sufficit virtualis distinctio, quamvis moveat
prout est in se: sicut virtualis distinctio paterni-
tatis ab essentia, sufficit ut hæc communicetur
Filio, & non communicetur paternitas; & dis-
tinctio virtualis naturæ à personalitate Filii,
sufficit ut hæc immediate uniat humanitati,
natura verò mediatè; distinctio etiam virtualis
inter veritatem & bonitatem divinam, sufficit ut
veritas & non bonitas specificet intellectum, &
bonitas & non veritas specificet voluntatem, ut
constabit ex dicendis disputatione sequenti.
Unde sicut ista consequentia non valet: Intel-
lectus specificatur à veritate ut est in se: Veri-
tas ut est in se, est bonitas: Ergo specificatur à bo-
nitate; quia veritas à bonitate virtualiter distin-
guitur: ita consequentia contra nos facta non
tenet, ob similem distinctionem, quæ inter es-
sentiam, attributa, & relationes veritatur.

Dices: Quia divina essentia in se terminat vi-
sionem beatam, & in se est attributa & relatio-

nes inferunt nostri Thomistæ infrâ quæst. 12. A
non posse videri essentiam, non visis attributis
& relationibus: Ergo pariter ex eo quod moveat
intellectum divinum, ut in se est, & ut sic sit at-
tributa & relationes, rectè inferitur non posse es-
sentiam movere ad intellectum, nisi etiam at-
tributa & relationes ad eam moveant.

Respondeo negando consequentiam & pa-
ritatem: Ratio discriminis est, quia in termi-
nando cognitionem intuitivam, conveniunt om-
nes Deiformitates, secus autem in moven-
do; & ideo non potest una terminare cognitio-
nem intuitivam, alterâ non terminante: potest
autem una movere, alterâ non movente; etsi
prouin se moveant. Sicut non potest veritas di-
vina videri, latente bonitate: potest autem spe-
cificare intellectum, tanquam ratio formalis
sub qua, bonitate non specificante: cujus ratio
alia esse nequit, nisi quia in terminando conve-
niunt, secus in specificando.

Objicies secundò: Objectum primarium,
112 motivum vel terminativum intellectus divini,
debet esse perfectissimum quæ excogitari
possunt: Sed ens divinum, ambiens natu-
ram divinam, relationes, & attributa, est om-
nium perfectissimum: Ergo est objectum pri-
mariū intellectus divini. Major videtur certa,
quia intellectiōni perfectissimæ assignari debet
perfectissimum objectum. Minor etiam patet,
quia ens divinum sic sumptum, est omnibus mo-
dis infinitum, cum non solum includat perfe-
ctiones spectantes ad lineam naturæ, sed etiam
illas quæ pertinent ad rationes attributales.

Confirmatur: Ens divinum, ut ambiens natu-
ram, relationes, & attributa, est actus purissi-
mus, omnemque potentialitatem excludens:
Ergo habet actualitatem requisitam ad ratione
objecti formalis & primarii, motivi, vel termi-
nativi intellectus divini.

113 Respondeo primo distinguendo Majorem:
Debet esse omnium perfectissimum, quod pos-
sit habere rationem speciei intelligibilis, & iden-
tificari cum intellectu, sine distinctione virtu-
ali, concedo Majorem. Si non possit habere hæc
duo, nego Majorem. Ens autem divinum, ut
ambit relationes & attributa, illas conditiones
non habet, quia non identificatur cum intel-
lectu divino, sine distinctione virtuali, nec ha-
bet ratione speciei intelligibilis: alioquin rela-
tio Spiritus Sancti esset objectum motivum cog-
nitionis essentialis, ut est in Patre, & sic prius
naturâ deberet esse productus Spiritus Sanctus,
quam à Patre cognosceretur.

Secundò responderi potest, & in idem redit,
objectum per se primò motivum divini intelle-
ctus, debet esse omnium perfectissimum, quod
sit eiusdem puritatis & immaterialitatis cum in-
tellectu, concedo Majorem. Si non sit, nego
Majorem. Ens autem divinum, ut ambit natu-
ram, relationes, & attributa non est eiusdem pu-
ritatis, & immaterialitatis cum intellectu divi-
no, ut constabit ex dicendis §. sequenti.

Ad confirmationem dicendum: quod licet at-
tributa & relationes habeant puritatem & actua-
114 litatem infinitam, quatenus apta sunt sibi reali-
ter identificare existentiam increatam, tamen
non habent tantam in propria linea attributi,
quantam habet essentia in linea naturæ, & quan-
ta requiritur ad rationem speciei & objecti mo-
tivi: quandoquidem non identificant sibi suam
existentiam, sine distinctione virtuali, sicut facit

essentia. Adde quod essentia divina non obtinet
rationem speciei, & objecti motivi, tam respec-
tu sui, quam attributorum & relationum, ex
eo solum quod est actus purissimus, & summe
immaterialis, sed quia est actus purus, omnes
Dei perfectiones radicaliter continens. Sicut
enim licet natura Angeli, & illius proprietates,
in eodem gradu immaterialitatis conveniant;
sola tamen natura unitur intellectui proprio ut
species, quia est radix cæterarum perfectionū:
ita quamvis daretur, quod attributa & relatio-
nes essent ejusdem immaterialitatis & puritatis
ac divina essentia, illa tamen sola esset species,
quæ divinus intellectus omnia Dei prædicata
cognoscit; quia est radix omnium illorum, ac
proinde sufficiens ad omnia representanda.

Objicies tertio: De ratione objecti formalis,
115 tam motivi, quam terminativi, est distingui real-
iter, vel saltem virtualiter, ab intellectu:
Sed divina essentia ne virtualiter quidem ab in-
tellectione differt; cum hæc sint intra eandem
lineam, & cum divina intellectio (ut supra o-
stendimus) sit naturæ divinæ constitutiva: Ergo
divina essentia non potest esse objectum moti-
vum vel terminativum divinæ intellectiōnis.
Minor constat ex supra dictis, Major verò pro-
batur. Objectum motivum se habet in princi-
pium realiter, vel saltem virtualiter influens in
intellectionem, mediante specie intelligibili,
quæ intellectum complet & fecundat; item ob-
jectum formale terminativum, specificat ipsam
cognitionem: Sed specificatio, & realis, aut vir-
tualis influxus in cognitionem, sine reali, vel
saltem virtuali distinctione, salvari nequeunt:
Ergo de ratione objecti motivi est distingui,
virtualiter saltem, ab intellectu.

Respondeo negando Majorem: Cum enim
intellectus intelligendo fiat res intellecta, ut
116 docent Philosophi in libris de Anima, formalis
ratio objecti non petit essentialiter distinctione
realem, aut virtuales ab intellectu & intel-
lectione, sed potius unitatem & identitatem: di-
stinctio verò & divisio inter illa, nascitur ex im-
perfectione & limitatione creaturæ, ut docet D.
Thomas infrâ quæst. 14. art. 2. Itaque tantum
abest quod intellectio, ut est analogicè commu-
nis Deo & creaturis, in supremo suo analogato
(scilicet Deo) postulet ab objecto intellecto,
realiter aut virtualiter distingui, quin potius pe-
tat oppositum, ut eruditè docent Salmanticen-
ses Tract. 3. de scientia Dei disp. 3. dubio 2. §. 2.
& 4. Ad probationem ejusdem Majoris respon-
detur ex illorum doctrina, objectum motivum
vel terminativum, quod est tale formaliter tan-
tum, debere ab intellectu realiter, aut saltem
virtualiter distingui, secus tamen illud quod est
tale formaliter eminenter: ed quod illud non in-
fluat in cognitionem, nec eam terminet, aut
specificet formaliter, aut virtualiter, sed tan-
tum æquivalenter. Essentia autem divina, so-
lum habet rationem objecti motivi, vel termi-
nativi divini intellectus, formaliter eminenter
quatenus eadem entitas & formalitas in Deo
præstat diversa munia, quæ in rebus creatis per
diversas entitates aut formalitates exercentur.
Hæc responsio illustrari potest exemplo existen-
tiæ, quæ licet in rebus creatis, realiter, aut sal-
tem virtualiter, ab essentia distinguatur: ed
quod habeat rationem termini respectu illius,
illa tamen secundum communiorē Thomista-
rum sententiam, ne virtualiter quidem differt
in Deo

in Deo ab ejus essentia, quia non habet respectu A illius rationem termini formaliter, sed formaliter eminenter.

§. V.

Resolvitur alia difficultas, & explicatur objectum formale terminativum intellectus divini.

117 **D**ico tertio: Objectum formale terminativum, intellectus divini, non esse ens divinum ut sic, ut complectitur relationes & attributa, sed essentiam divinam, ut à relationibus & attributis virtualiter distinctam.

Probat^rur primò conclusio ex principiis supra statutis: Ut enim supra ostendimus, intellectus & objectum ejus primarium, debent convenire in gradu immaterialitatis: Sed sola divina essentia, cum divino intellectu in gradu immaterialitatis convenit: Ergo illa sola est objectum formale primarium intellectus divini. Minor probatur: Intellectus & intellectio divina, cum constituent metaphysicè naturam Dei, sunt re & ratione indistincta à sua existentia, & ultima actualitate, attributa autem, & relationes, in Deo virtualiter distinguuntur ab existentia, cum existant per existentiam ipsius essentiae, ut certum est de attributis, & ostendemus de relationibus in Tractatu de Trinitate: Ergo non sunt in eodem gradu actualitatis cum intellectu divino, nec consequenter in eodem gradu immaterialitatis.

118 **P**robatur secundò conclusio: Intellectio divina non distinguitur virtualiter à suo objecto primario: At si illud includeret formaliter relationes & attributa, divina intellectio virtualiter ab illo distingueretur: Ergo objectum formale terminativum intellectus divini, non includit relationes & attributa. Minor constat: relationes enim & attributa ab intellectione divina virtualiter distinguuntur. Major verò probatur: Intellectio divina (ut supra ostendimus) est divinæ naturæ constitutiva, ac proinde nihil supponit prius ratione: Sed hoc esset falsum, si virtualiter distingueretur à suo objecto formali terminativo; objectum enim ab intellectione virtualiter distinctum, est prius illà, quandoquid est veluti causa illius. Ergo intellectio divina non distinguitur virtualiter à suo objecto primario.

119 **P**robatur tertio conclusio ratione fundamentali. Illud est objectum formale terminativum alicujus potentiae, quod ratione sui ab illa attingitur, & ratione cujus cætera attinguntur ab illa: Sed essentia divina, ratione sui à divino intellectu attingitur, attributa verò & relationes, ratione essentiae: Ergo hæc, ut ab illis virtualiter distincta, est objectum formale terminativum intellectus divini. Major constat exemplò colorati, quod est objectum formale terminativum potentiae visivæ, quia per se primò, & ratione sui, ab illa attingitur, cætera verò ratione sui. Minor etiam est evidens quantum ad primam partem, quæ asserit quod essentia divina ratione sui attingitur à divino intellectu: probatur verò quantum ad secundam, quæ affirmat attributa & relationes ratione essentiae attingi. Quod ratione sui non representatur intellectui divino, sed ratione essentiae, non cognoscitur ratione sui, sed ratione essentiae: Atqui attributa & relationes, non ratione sui, sed ratione essentiae representantur intellectui divino: Ergo non ratione sui, sed ratione essentiae cognoscun-

tur. Major est certa, nam idem ordo servatur inter objecta, in terminando cognitionem, ac in terminando representationem: unde quia ens rationis non representatur per propriam speciem, sed per speciem entis realis, ad cuius similitudinem conformatur, non primario, sed secundario ab intellectu nostro cognoscitur: nec alia ratione creaturæ secundario cognoscuntur à Deo, nisi quia secundario representantur per speciem, quæ divina intellectus intelligit. Minor verò probatur. Specie quæ Deus intelligit, est sola divina essentia, ut §. præcedenti ostendimus: Sed divina essentia, ut species intelligibilis, seipsam solum primò representat, alia verò ratione sui, vel quia illa eminenter continet, ut creaturas; vel quia in illis intimè includitur, ut attributa & relationes: Ergo attributa & relationes, non ratione sui, sed ratione essentiae, intellectui divino representantur.

Confirmatur primò: Quia substantia Angeli non est species per se primò ordinata ad representandum, primò representat se, proprietates autem, & alias perfectiones, non ratione illarum, sed ratione sui: At divina essentia est species, non ordinata per se primò ad representandum alia; hæc enim ordinatio est imperfectio, soli enti intentionali conveniens: Ergo primò representat se, attributa verò & relationes solum secundario, & ratione sui.

Confirmatur secundò: Quia creaturæ cognitæ à Deo, non ununtur ratione sui, ut species cum divino intellectu, non representantur ratione sui, sed ratione essentiae: Atqui etiam attributa & relationes, non ununtur ratione sui ut species, sed ratione essentiae divinæ: Ergo non ratione sui, sed ratione essentiae representantur.

Probat^rur ultimò conclusio, & rursus demonstratur, quod essentia divina sit intellectui divino ratio objectiva cognoscendi relationes & attributa, & consequenter ejus objectum formale terminativum. In primis enim, quia divina essentia est infinita simpliciter in ratione speciei, non tantum est ratio cognoscendi seipsam per modum speciei, sed etiam creaturas. & omnia alia quæ cognoscuntur à divino intellectu: Sed etiam in ratione objecti est infinita simpliciter: Ergo non tantum est ratio objectiva cognoscendi seipsam, sed etiam relationes & attributa, omneque objectum à divino intellectu cognoscibile.

Secundò: Quia ens reale ut sic, ratione sui cognoscitur à nostro intellectu, & alias per transcendentiam includitur in omni entitate creata, est illi ratio sufficiens cognoscendi quamlibet entitatem creatam: Sed divina essentia ratione sui cognoscitur à divino intellectu, & alias transcendit omnem perfectionem, & formalitatem divinam: Ergo est ratio objectiva intellectui divino cognoscendi omnem Dei formalitatem.

Tertio: Ideo divina essentia est intellectui divino ratio ex parte objecti cognoscendi creaturas, quia illas continet eminenter: Sed etiam continet radicaliter attributa, & relationes: Ergo est ratio objectiva intellectui divino terminandi illorum cognitionem. Minor est evidens: Major verò patebit ex dicendis in tractatu de scientia Dei disputatione secunda, articulo primo & secundo, ubi variis rationibus, & SS. Patrum autoritatibus ostendemus, Deum non cognoscere creaturas immediatè in seipsis sed solum in seipso, & in essentia sua tanquam in causa.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Objectum formale terminativum potentia, debet esse commune omni objecto materiali à tali potentia inspecto: Sed essentia divina, ut virtualiter à relationibus & attributis distincta, non est communis omni objecto materiali, à divino intellectu inspecto, bene tamen ens divinum ut sic: Ergo istud, & non illa, est objectum formale terminativum intellectus divini. Minor probatur, nam attributa & relationes sunt objecta veluti materialia divini intellectus: Sed de illis non prædicatur essentia, quatenus ab illis virtualiter distincta, bene tamen ens divinum: Ergo, &c.

122. Confirmatur: Illud est objectum formale terminativum alicujus potentia, cum quo convertitur ratio formalis sub qua specificativa illius: Sed ratio formalis sub qua intellectus divini, non convertitur cum essentia, ut distincta ab attributis, sed cum ente divino transcendenti: Ergo istud est objectum formale terminativum intellectus divini. Minor probatur: nam ratio sub qua intellectus divini, est veritas divina: hæc autem ad ens divinum consequitur, sicut veritas creata sequitur ad ens creatum: Ergo ratio formalis sub qua intellectus divini, non convertitur cum essentia ut distincta ab attributis, sed cum ente divino transcendenti.

123. Respondeo distinguendo Majorem: Debet esse commune communitate rationis, nego: Communitate reali, aut virtuali, concedo. Similiter distinguo Minorem: Essentia divina, ut ab attributis & relationibus virtualiter distincta, non est communis omni objecto materiali divini intellectus; communitate rationis, concedo: communitate reali, aut virtuali, nego.

Explicatur: Cum intellectus divinus sit in summo actualitatis & perfectionis intra lineam intellectus, oportet ei assignare perfectissimam objecti communitatem: communitatem autem realem, quæ gaudet divina essentia respectu perfectionum divinarum, & virtualis quam habet per ordinem ad creaturas, perfectior est communitate rationis, quæ convenit enti divino: nam commune per rationem, aliquantulum ut ens in potentia comparatur ad inferiora, & ut divisibile in illa; & ideo commune per rationem, est proportionatum objectum intellectus creati, non autem intellectus divini. Hanc subtilem & acutam doctrinam tradit & exponit Ferrariensis i. contra Gent. cap. 14. ad finem, ex qua patet responso ad confirmationem: concessa enim Majori, neganda est Minor: nam ratio formalis sub qua objectiva intellectus divini, non est veritas communis, communitate rationis omni formalitati divinæ, sed veritas illis communis, reali & virtuali communitate, ob rationem jam assignatam: hæc autem non cum ente divino ut sic, sed cum divina essentia convertitur.

124. Objicies secundò: Divina attributa pertinent ad objectum formale specificativum, & terminativum divinæ scientiæ: Ergo & divini intellectus. Consequentia patet, tum ex paritate rationis, tum quia repugnat, quòd ratio formalis alicujus habitus, magis se extendat quàm ratio formalis potentia. Antecedens verò probatur: cum enim scientia in Deo virtualiter distinguatur à lumine primorum principiorum, habet obje-

Actum formale virtualiter ab illa diversum: unde cum lumen primorum principiorum divinam essentiam tanquam objectum formale respiciat, scientia debet circa divina attributa, tanquam circa objectum formale versari.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem dicendum est, objectum formale specificativum & terminativum divinæ scientiæ, esse essentiam divinam, ut habet rationem causæ respectu creaturarum, & rationis à priori respectu aatributorum: eadem verò essentia, ut immediatè in se cognoscibilis, seu ut habet rationem primi veri, primique intelligibilis, specificat lumen primorum principiorum, ut in Tractatu de conscientia Dei latius exponemus.

B Objicies tertio: Objectum formale terminativum intellectus divini est aliquid supernaturale; Sed Deus ut unus non est supernaturalis, cum ratione naturali cognoscatur à nobis, bene tamen ut trinus, quæ ratione naturalem nostram cognitionem excedit: Ergo Deus, ut trinus, est objectum formale terminativum intellectus divini, & consequenter relationes ab ejus objecto terminativo excludendæ non sunt.

Respondeo negando Minorem: Deus enim non solum ut trinus, sed etiam ut unus, supernaturalis est entitativè, in omnium Theologorum sententia. Nec obstat à nobis ratione naturali cognosci quoad an est, mediatè, & abstractivè: nam hoc solum convincit, Deum ut unum non esse supernaturalem in ratione cognoscibilis abstractivè, & quoad an est, quod libenter fatemur, non autem quod entitativè supernaturalis non sit: aliàs non solum à posteriori, & quoad an est, posset Deus ut unus, à nobis viribus naturæ cognosci, sed etiam quidditativè, imò & posset pro ut unus, naturaliter intuitivè videri, quod communi Theologorum sententiæ repugnat. Ratio autem cur ut unus sit supernaturalis entitativè, non autem in ratione cognoscibilis, cognitione mediata & abstractiva: ut Trinus verò utroque modo supernaturalis sit, est quia ut unus cum effectibus naturæ connectitur, secus verò ut trinus, ut docent Theologi in Tractatu de Trinitate.

D Objicies ultimo: Attributa & relationes non sunt objectum materiale & secundarium divinæ intellectiois, sicut creatura: Ergo pertinent ad ejus objectum formale & primum. Consequentia manifesta videtur, ex eo quòd inter objectum formale & materiale, primum & secundarium, nullum aliud mediet, ad quod attributa & relationes pertinere possint.

Respondeo attributa & relationes, neque esse objectum primum, neque propriè secundarium intellectus divini; sed veluti modos objecti primarii & specificativi, aut objecta materialia, transcendentaliter & intimè in se includentia ipsum objectum formale & primum: pro cuius intelligentia.

Notandum est ex Ferrariensi i. cont. Gentes c. 48. objectum alicujus potentia tripliciter posse ad illam comparari. Primum ut sit ratio quæ specificativa illius, & per se primò ab illa inspecta: sicut sonus est objectum per se primum & specificativum auditus: color & lumen visus. Secundò potest comparari ad illam, ut aliquid mere materiale, quod percipiatur beneficio alterius extrinseci & distincti habentis aliquam connexionem cum ipso: sic creaturæ sunt objecta secundaria & materialia quæ cognoscuntur in essentia divina; sic ens rationis est objectum ma-

teriale intellectus creati, & proximus virtutis charitatis. Tertio potest dari aliquod objectum, quod non sit ita primarium, sicut per se specificativum, nec ita secundarium, sicut merè materiale, sed medio modo se habens inter hæc: ita ut non quidem per se primo inspiciatur, sicut specificativum, sed ratione alterius, quod tamen non sit distinctum & extrinsecum, sed intrinsecè in eo imbitum & inclusum. Sic sonus ut acutus, non percipitur per se primo ab auditu, sed quodammodo secundario, ut est aliquid identificatum cum sono, qui est ratio per se inspecta ab auditu. Et hoc medio modo se habent relationes & attributa respectu intellectiois divinæ: sunt enim intelligibilia per essentiam, ut in ipsis intimè & transcendentaliter imbitam: quare licet illa non pertineant ad objectum formale & primarium divinæ intellectiois, sunt tamen quidam veluti modi intrinseci objecti formalis & primarii, qui necessariò debent attingi ab ipsa, ut est comprehensiva & intuitiva.

DISPUTATIO III.

De attributis divinis in communi.

Consideratà naturà & quidditate Dei, consequens est ut ejus proprietates & affectiones, quæ *Attributa divinà*, à Theologis appelluntur, contemplemur; & priùs de illis in communi, postea in particulari differamus.

ARTICULUS I.

Quid & quæplex sit attributum divinum?

Dico primò: Attributum rectè dicitur, ratio seu forma quædam absoluta, in specie atoma constituta, formaliter & necessariò in Deo existens, quæ ex modo nostro concipiendi, ad essentiam divinam, per modum veluti passionis, & proprietatis ejus, consequitur. Ita communiter docent Theologi, ex Damasceno libro 1. de Fide, cap. 12.

Explicatur hæc definitio. Primò dicitur, quòd attributum debet esse forma quædam absoluta, ut per hoc distinguatur à relationibus divinis, quæ rationem attributi non habent, cum non sint tribus personis communes, sicut debet esse attributum, quod est quædam essentia divinæ proprietatis. Secundo dicitur, quòd debet esse in specie atoma constitutum, ut per hoc distinguatur à rationibus inadæquatis attributorum, quæ propriè attributum non sunt. Additur quòd debet in Deo formaliter existere, ut per hoc differat, tum à perfectionibus secundum quid creaturarum, quæ non sunt formaliter, sed tantum eminenter in Deo; tum à quibusdam denominationibus intrinsecis, quibus Deus extrinsecè denominatur creator, gubernator, provisor, &c. Dicitur etiam, illud esse necessariò in Deo existens, ut per hoc ab actibus liberis distinguatur. Tandem additur, quòd debet essentiam divinam, per modum proprietatis consequi, quia divina attributa ad constitutum naturæ & quidditatis divinæ non pertinent, ut constat ex præcedenti disputatione, sed eam ve-

luti modificant, & ad aliam lineam trahunt, & tanquam proprietates ad eam virtualiter consequuntur.

Dico secundò: Divina attributa esse virtualiter & eminenter plura.

Probatum primò: Nam Sapientia 7. Spiritus Divinæ Sapientia dicitur *unicus & multiplex*: unicus propter summam ejus simplicitatem, multiplex verò ob virtuales distinctionem, & pluralitatem eorum quæ in eo sunt, ut exponit D. Augustinus Epist. 102. Legitur (inquit) *Spiritus Sapientia multiplex*, sed rectè dicitur etiam *simplex: multiplex enim, quoniam multa sunt quæ habet, simplex autem quoniam non aliud quàm quod habet, est*. Hæc est etiam ratio cur Hebræi attributa divina vocant *ספירות* *Sephiroth*, teste Rabbi Moysen in commentariis suis ad cap. 1. libri Jetera: *Abraham* (inquit) *Pater noster vocavit attributa Sephiroth, quasi Saphiros, ad significandum, quemadmodum saphirus omnes colores recipit: sic Deo omnes formas, benedictiones, & manationes quæ tribui: ita tamen ut hæc omnia summam Dei benedicti unitatè prædicent.*

Probatum secundò: Quamvis attributa divina non sint actu plures res, nec plures rationes formales, sed una omninò simplex (ut ostendimus articulo sequenti) hæc tamen præstat totum quod præstarent plures, si essent actu distincta; ad eum modum quo virtus Solis, quamvis non sit formaliter calor, præstat omnia quæ præstaret calor ipse, seclusis imperfectionibus: Ergo sicut virtus Solis eminenter calor, vel calorem habere dicitur; ita divina attributa, virtualiter & eminenter plura, & distincta dicuntur.

Confirmatur: Pluralitas & multiplicitas sequitur ad distinctionem: Ergo sicut ad distinctionem realem perfectionum quæ sunt in rebus creatis, sequitur realis earum pluralitas; ita & ad virtuales distinctionem divinarum attributorum sequitur virtualis illorum multiplicitas. Hoc præmissis, breviter hæc exponendæ sunt variae divinarum attributorum partitiones, à Theologis assignati solite.

Attributa igitur quædam sunt positiva, ut esse bonum, justum, sapientem. Quædam negativa, ut esse incorporeum, infinitum, immutabilem, invisibilem, incomprehensibilem, ineffabilem, &c. Item aliqua sunt absoluta, quæ nullum important respectum ad creaturas, ut esse simplicem, unum, perfectum, &c. Quædam respectiva, quæ sine ordine ad creaturas intelligi nequeunt, ut omnipotentia, providentia, justitia, misericordia, &c. Præterea quædam sunt quæ pertinent ad substantiam & esse Dei: ut simplicitas, perfectio, bonitas, infinitas, & alia quæ sequenti disputatione exponemus: quædam verò spectant ad operationem, ut intellectus, voluntas, omnipotentia, scientia, amor, justitia, & misericordia, de quibus tractatu 3. & 4. differemus.

ARTICULUS II.

An attributa divina, tam ab essentia Dei, quàm inter se, formaliter ex natura rei distinguantur?

§. I.

Propositum status difficultatis.

Suppono primò tanquam certum de fide, divina attributa, nec ab essentia, nec inter se realiter